

Potreba za kompetentnim sustavima: otkrića i preporuke europskog istraživačkog projekta

Michel Vandebroek i Mathias Urban

Istraživači, praktičari i predstavnici obrazovne politike slažu se da kvaliteta predškolskog odgojno-obrazovnog sustava - kao i njezin utjecaj na djecu i obitelji - ovisi o 'kompetentnom' stručnom osoblju vrtića. Michel Vandebroek i Mathias Urban iznose što je to što odgajatelje čini kompetentnima.

U lipnju 2011. objavljeno je novo europsko izvješće o tome koje su i kakve kompetencije potrebne u predškolskom odgoju i obrazovanju (CORE - Competence Requirements in Early Childhood Education and Care). Njime se utvrđuje kako razvijati, podržavati i održati usvojene kompetencije na svim razinama predškolskog odgojno-obrazovnog sustava uz jasnu preporuku odgojno-obrazovnih politika iz ovog područja.

Ovo istraživanje je naručila Europska komisija i njezina uprava za opće obrazovanje i kulturu, a zajednički su ga provela sveučilišta East London i Ghent, proučavajući 'kompetencije' i profesionalnost odgajatelja u odgoju i obrazovanju djece predškolske dobi. U istraživanju su sudjelovali stručnjaci iz 17 zemalja, među kojima je i Hrvatska. Istraživanje uz opsežan pregled stručne literature sadrži i sedam studija iz različitih zemalja.

Kompetencije i uvjeti rada

Široko je prihvaćena teza da kompetentnost odgajatelja čini jednu

od glavnih pretpostavki kvalitete odgoja i obrazovanja u vrtićima. Ovo novo istraživanje sugerira da je kvaliteta stručnog osoblja određena mnogim čimbenicima - među

ostalim, zahtijeva kompetentnost pojedinca, ali i samog odgojno-obrazovnog sustava. Ključni su i dobri radni uvjeti koji utječu na smanjenje fluktuacije kadra, kontinuirana pedagoška podrška koja uključuje dokumentiranje i refleksiju vlastite prakse, kao i pedagogija su-konstrukcije koja se odvija u dijalogu između teorije i prakse. Važno je oslanjati se na teoretska znanja i praktične vještine, no odgajatelji i

grupe također trebaju refleksivne kompetencije budući da rade u višestruko složenom, nepredvidivom i raznolikom kontekstu.

Kompetentna praksa traži jednako takav sustav podrške

CORE izvješće potvrđuje i preporuke iz prijašnjih dokumenata vezanih uz politiku odgoja i obrazovanja (pogledati na kraju teksta poglavlje *Preporuke za dodatnu literaturu*). U skladu s time

ističe i važnost potrebe da barem jedan odgajatelj u svakoj odgojno-obrazovnoj grupi ima završen preddiplomski studij (5. stupanj obrazovanja prema međunarodnom standardu). Diplomirani odgajatelji trebaju dijeliti odgovornosti s drugim kvalificiranim stručnim osobljem, a recipročni odnosi između teorije i prakse od ključne su važnosti za stvaranje refleksivnih sposobnosti stručnih timova.

Studija prikazana u Izvješću, koja detaljno opisuje iskustva sveučilišnog obrazovanja na *Collège Coopératif Rhône-Alpes* u francuskom gradu Lyonu, ističe međusobno nadopunjavanje teorije i prakse, dok primjer danskih pedagoga (ekvivalent odgajateljima u hrvatskim vrtićima, op. ur.) pokazuje kako u praktičnu edukaciju u sklopu visokog obrazovanja uključiti predmete i aktivnosti vezane uz kulturu. Rad pedagoga ili pedagoških koordinatora (ekvivalent stručnim suradnicima pedagoga u hrvatskim vrtićima, op. ur.), dokumentiran na primjeru iz grada Pistoie sa sjevera Italije, primjer je sve višeg stupnja refleksivnog

profesionalizma u praksi. Svi ogleđni primjeri i studije iz CORE Izvješća ističu važnost kontinuiranog stručnog usavršavanja i pedagoške podrške, koji pridonose i horizontalnoj i vertikalnoj mobilnosti poslova. Iskustva iz Španjolske i Litve pokazuju mogućnosti da se prepoznaju otprije stečena znanja, na primjer, kroz stručno usavršavanje unutar samih vrtića.

Nevidljivi pomoćnici

Kompetentni sustavi podrške potrebni su svim odgajateljima i preduvjet su razvoja kvalitetne pedagoške prakse. Ipak, postoji značajan dio odgajatelja u mnogim europskim državama koje službene pedagoške politike i kvalifikacijske strategije zaboravljaju, a koje CORE Izvješće naziva 'nevidljivi pomoćnici'. Istraživanje je otkrilo da se u mnogim zemljama velik dio zaposlenih u vrtićima odnosi na pomoćnike koji imaju slabe, ili nikakve stručne kvalifikacije. U većini država članica Europske unije takvi pomoćni odgajatelji nižih kvalifikacija imaju teži pristup stručnom usavršavanju

unutar vrtića nego njihovi kvalificiraniji kolege. Studije ističu zanimljive primjere podrške ovim pomoćnim odgajateljima. U nekim su slučajevima razvijeni specifični načini podrške, pa pomoćni odgajatelji kombiniraju svoj rad sa sveučilišnim obrazovanjem (u Francuskoj i Danskoj). Drugdje, na primjer u Italiji (Pistoia) i Sloveniji, oni su sustavno uključeni u planiranje, dokumentiranje i evaluaciju pedagoških aktivnosti. Ili se, kao u Engleskoj, uvodi stručna diploma kojom se odgajateljima priznaju kompetencije stečene u praksi.

(Među)institucionalne kompetencije

Ključno otkriće CORE istraživanja jest ono da 'kompetencije' iz konteksta predškolskog odgoja i obrazovanja djece treba razumjeti kao karakteristiku cjelokupnog sustava, a ne zbir vještina, znanja i stavova pojedinog odgajatelja. *Kompetentan sustav* se razvija recipročnim odnosima među pojedincima, grupama i institucijama u širem društveno-političkom kontekstu. Ključna značajka kompetentnog sustava

jest način na koji podržava pojedince u ostvarenju njihovih sposobnosti razvoja odgovorne i podržavajuće prakse koja odgovara na potrebe djece i njihovih obitelji u društvenom kontekstu koji se velikom brzinom mijenja.

Stoga pozornost treba preusmjeriti s pojedinačnog na sustavno razumijevanje kompetencija, što je i jedna od glavnih preporuka CORE Izvješća. To uključuje potrebu da se u sklopu plaćenog radnog vremena dio satnice odvađa za planiranje, dokumentiranje i refleksiju; sudjelovanje u timskom učenju (na primjer kroz posjete kolegama u susjednim vrtićima), kombiniranjem posla i školovanja uz rad; kao i kroz sudjelovanje u akcijskim ili drugim istraživanjima koja se provode u praksi. Ovi uvjeti trebaju biti obvezni za sve odgajatelje, neovisno o njihovim formalnim kvalifikacijama.

Sustavni pristup kompetencijama i profesionalizaciji treba ići i dalje, izvan samih vrtića. Kroz takve pristupe razvija se bliska suradnja s drugim službama i institucijama, u različitim oblicima i u skladu s lokalnim kontekstom, te stvarnim uvjetima djece i njihovih obitelji. To može značiti suradnju između vrtića jednoga grada (kao što je uloga stručnih suradnika pedagoga u Pistoji u Italiji); između vrtića i drugih službi, npr. zdravstva, zaštite prava djece ili socijalnih službi (npr. dječji centri u Engleskoj); između vrtića i osnovnih škola, da se osigura bezbolni prelazak iz vrtića na školu (npr. u Sloveniji); između vrtića i obrazovnih institucija (npr. u Francuskoj); između vrtića i lokalnih vlasti (npr. u Poljskoj, Francuskoj i Belgiji).

Kompetentna uprava

Rukovođenje, poslovna politika i opća uprava važni su aspekti kompetentnog sustava. Svi uspješni primjeri iz CORE Izvješća uključeni su u dosljednu i povezanu javnu politiku odgoja i obrazovanja u dječjim vrtićima. Kompetentni sustavi napreduju i rastu uz suradnju i konzultacije među svim ključnim sudionicima, posebno na lokalnoj razini. Pokušaj da se ovo područje regulira i tretira kao 'tržište', od strane ključnih kreatora obrazovne politike, imaju tendenciju prekida kontinuiteta u stjecanju novih kvalifikacija na različitim stupnjevima sustava, što posljedično dovodi do pada profesionalizacije cjelokupnog sustava odgoja i obrazovanja u dječjim vrtićima. CORE istraživanje također otkriva važnost postojanja

kurikuluma, usmjerenja ili postojanje kompetencijskih profila, iako ne u usko propisanim okvirima. Opći pedagoški okvir potiče koherentnost programa stručnog usavršavanja; spaja vezu između formalnog obrazovanja i zaposlenja; podržava podjelu iskustava i znanja među kolegama, ali i suradnju prakse i sveučilišta. Pa ipak, treba napomenuti da detaljno opisani i razrađeni kurikulumi nose rizik od ograničavanja slobode upravljanja ustanova koje obrazuju odgajatelje, umanjuju sposobnost profesionalnog odlučivanja odgajatelja i mogu ugroziti poticaje na promjene i inovacije.

Osiguravanje odgovarajućih radnih uvjeta još je jedan važan aspekt upravljanja kvalitetom rada odgajatelja. To uključuje izjednačavanje plaća sa zaposlenima u ostalim sektorima odgoja i obrazovanja, sindikalnu zastupljenost i članstvo u profesionalnim i stručnim organizacijama koje štite profesionalni dignitet odgajatelja.

Nadovezujući se na zaključke CORE istraživanja, očekujemo od Europske komisije da zagovara visokokvalitetan predškolski odgoj i obrazovanje, tretira ga kao javno dobro i promovira kao integralni dio obrazovnih sustava u zemljama članicama Europske unije. U konačnici, kvaliteta uvjeta zahtijeva pažnju i podršku poput one koju je

i inicijativa za kvantitetom (u vidu Barcelona ciljeva) imala posljednjih godina. Mjerila kvalitete trebaju biti povezana s kompetencijama odgajatelja u sustavu iz perspektive sustavne podrške - i to ne samo na razini pojedinog odgajatelja, već i na razini institucija, te lokalnih, regionalnih i nacionalnih politika.

Preporuke za dodatnu literaturu

Children in Europe (2008). *Young children and their services: developing a European approach*. European Commission Network (1996). *Quality targets in services for young children*.

Eurydice Network (2009). *Eurydice report 2009*. OECD (2001, 2006). *Starting Strong*. UNICEF (2008). *The child care transition, Unicef Report Card 8*.

Cameron, C. and Moss, P. (2007). *Care Work in Europe: current understandings and future directions*. Routledge: London.

Oberhuemer, P., Schreyer, I. and Neuman, M. J. (2010). *Professionals in early childhood education and care systems. European profiles and perspectives*. Barbara Budrich Publishers: Opladen and Farmington Hills.

Michel Vandenbroeck radi na Fakultetu za socijalnu skrb Sveučilišta u Ghentu u Belgiji. michel.vandenbroeck@ugent.be

Mathias Urban predaje na Pedagoškom fakultetu Cass School of Education and Communities Sveučilišta East London. CORE studiju proveli su Arianna Lazzari sa Sveučilišta East London, te Jan Peeters i Katrien van Laere sa Sveučilišta u Ghentu, uz blisku suradnju s Europskim mrežama. m.urban@uel.ac.uk

